

Yeşil Altyapıların Önemli Bir Parçası Olarak Avlu Peyzaj Tasarım Süreci

Courtyard Landscape Design Process as An Important Part of Green Infrastructures

Banu Karavaş¹

öz

Kentlerimizde her geçen gün gri altyapılar artmakta yeşil altyapı ögeleri azalmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün 21 yy. salgını olarak listelediği stresi minimize edebilmek için kentsel açık yeşil alan tasarımlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Avlu tasarımları kentsel peyzaj tasarım kapsamında bina düzeyinde düzenlenen yeşil alanlardan biridir. Bu alanlar kentsel hareketliliğe durağanlık katan bazen de durağanlığı harekete geçiren mekanlara sahip olabilir. Bu çalışmada bireylerin yapı kütleleri arasında sıkışıp kalmayacağı, doğayla temas kurabileceği bir yaşam mekânı olarak avlu peyzaj tasarımı süreci değerlendirilmiştir. 25 öğrenci ile yürütülen bu peyzaj tasarım sürecinde, başarılı olan farklı konsept (alış-veriş avlusu, birkaç konut avlusu, spor kulübü, butik otel avlusu, eğitim yapısı avlusu) 5 örnek çalışma kapsamında değerlendirilmiştir. Ayrıca öğrencilerin mekân örgütlemelerini ortaya koyarken kullandığı temel tasarım ögeleri ve ilkeleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin mekân kurguları oluştururken en fazla kullandıkları ögenin renk olduğu, ilkenin ise egemenlik - birlik - denge üçlüsü olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmada üretilen tasarım ürünlerinin peyzaj mimarlığı öğrencileri için bir referans olacağı düşünülmektedir. Kentsel alanlarda insan-doğa ilişkisinin sürdürülebilmesi için etkili tasarım yaklaşımlarından biri olan biyofilik tasarım yaklaşımının benimsenmesi önem arz etmektedir. Avlular gibi kentsel peyzajın küçük mozaiklerinde bile yeşil ve mavi altyapı ögelerine yer verilerek hem kentsel ekosisteme katkı sağlanabilir hem de kentlilere fiziksel ve psikolojik açıdan daha yaşanabilir, stresin minimize edildiği ve refahı arttıran mekân kurguları ortaya çıkarılabilir.

Anahtar Kelimeler: Avlu, Peyzaj Tasarımı, Kentsel Yeşil ve Mavi Mekân, İhtiyaç – Etkinlik – Mekân, Biyofilik Tasarım

ABSTRACT

In our cities, grey infrastructures are increasing day by day and green infrastructure elements are decreasing. Urban open green space designs are needed to minimize the stress that has listed stress as the "Epidemic of the 21st Century by the World Health Organization (WHO). Courtyard designs are one of the green areas organized at the building level within the scope of urban landscape design. These areas may have spaces that add stasis to urban mobility and sometimes activate stagnation. In this study, the courtyard landscape design process was evaluated as a living space where individuals would not be trapped between building blocks and could contact nature. In this landscape design process carried out with 25 students, 5 different concepts (shopping courtyard, several residential courtyards, sports club, boutique hotel courtyard, educational structure courtyard) were evaluated within the scope of 5 case studies. In addition, the basic design elements and principles used by the students while revealing their spatial organization were determined. It has been determined that the most used principle by students when creating space fiction is the trio of dominance-unity-balance and colour is the most used basic design element. It is thought that the design products produced in this study will be a reference for landscape architecture students. It is important to adopt the biophilic design approach, which is one of the effective design approaches, to maintain the human-nature relationship in urban areas. Even in small mosaics of the urban landscape such as courtyards, green and blue infrastructure elements can be included, contributing to the urban ecosystem as well as creating spaces that are physically and psychologically more liveable for the citizens, minimize stress and increase well-being.

Keywords: Courtyard, Landscape Design, Urban Green and Blue Spaces, Need – Activity – Space, Biophilic Design

¹ Corresponding Author: Artvin Çoruh University, Art and Design Faculty, Department of Landscape Architecture, Arhavi Campus, banukaravash@artvin.edu.tr, ORCID: [0000-0001-5079-5313](https://orcid.org/0000-0001-5079-5313)

GİRİŞ:

Kentlerimizde her gün daha da zorlaşan yaşam koşulları, olumsuz çevre şartları, çarpık kentleşme, hava kirliliği, iklim değişiminin ortaya çıkardığı olumsuz durumlar bireyler üzerinde fiziksel, sosyal ve psikolojik açıdan negatif etkiler ortaya çıkarmaktadır. Bu negatif etkileri minimize edebilmek için bireylerin; temiz hava alabileceği, farklı etkinliklere imkân tanıyan ve böylece sosyalleşmeye katkı sağlayan yaşanabilir ve güvenli mekânlara ihtiyacı söz konusudur. Oğuz ve ark. (2010) mekânı, fiziksel bir çevreyi ifade etmekle birlikte insanın deneyimlediği, hissettiği ve bağ kurduğu bir olgu olarak ifade etmişlerdir. Bu bağlamda yeşil alanlar da bu bağın ve negatif etkinin minimize edilebileceği güvenli mekânlardır.

Stresten kaynaklanan yıkıcı fiziksel ve zihinsel sağlık etkilerinin kesinliği nedeniyle, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) stresi “21. Yüzyıl Salgını” olarak listelemiştir (Fink, 2016; Maury-Mora ve ark., 2022). İnsanlar, büyük olumsuz yaşam olaylarıyla karşı karşıya kaldıklarında, yaşamları, eylemleri ve öncelikleri hakkında düşünmek için zamana ihtiyaç duyarlar. Doğa, bu zor olaylarla başa çıkmak için bir araç olabilir (Kaplan ve Kaplan, 1989; Maury-Mora ve ark., 2022). Çalışmalar (Dünya Sağlık Örgütü (WHO), 2016; Van den Bosch ve Sang, 2017; Garrett ve ark., 2019, 2020;) doğal ortamların kentsel alanlarda sağlığı iyileştirme ve refahı geliştirmede önemli bir rolü olduğunu göstermektedir (Smith ve ark., 2021; Tieges ve ark., 2022). Kent ekosisteminin ana bileşeni olan kentsel açık yeşil alan sistemi, biyoçeşitliliğin korunması, mikro iklimin düzenlenmesi, karbonun sabitlenmesi ve oksijenin serbest bırakılması, gürültünün azaltılması, yağmur fırtınasının durdurulması, havanın temizlenmesi ve eğlence hizmetleri gibi sayısız ekosistem hizmetini kent sakinlerine sağlamak için önemli bir taşıyıcıdır (Bolund ve Hunhammar, 1999; Tzoulas ve ark., 2007). Hızlı kentsel gelişim ve insan faaliyetlerinin neden olduğu kentsel çevrenin bozulmasının artan etkilerini de dengeleyebilir (Dang ve Li., 2021). Bu alanlar; fiziksel aktiviteyi teşvik etmekte, stresi azaltmakta, sosyal uyumu teşvik ederek ve çevresel tehlikelere maruz kalmayı azaltarak fiziksel ve psikolojik sağlık yararları sunmaktadır (Stadler ve ark., 2017; Tieges ve ark., 2022). Kentsel açık yeşil alanlar, yoğun bir çalışma ortamında başıboş kalan kent sakinlerine önemli rekreasyon fırsatları sunarak kentsel sürdürülebilirlikte önemli bir rol oynamaktadır (Hammit, 2002; Arnberger ve Eder, 2015; Gunnarsson ve ark., 2017). Bu alanlar, yürüme ve koşma için çevresel ortamlar sağlarken (Arnberger ve Eder, 2012; Mytton ve ark., 2012; Akpınar, 2016), aynı zamanda hayvan ve bitki gözlemi gibi doğal alanlara özgü rekreasyon türünü de sunmaktadır (Bjerke ve ark., 2006; Kim ve ark., 2021). Tüm ekosistem hizmetleri arasında estetik hizmet, kent sakinleri tarafından görsel ve doğrudan algılanması nedeniyle kentsel yeşil alanların en önemli işlevlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Dang ve Li., 2021). Yine çalışmalarda yeşil alanlar gibi mavi alanların da stresi azaltabileceği ve refahı artırabileceği (Völker ve Kistemann, 2013; White ve ark., 2013), insanları fiziksel aktiviteye katılmaya ve aktif bir yaşam tarzına sahip olmaya teşvik edebileceği (Pasanen ve ark., 2019) ve olumlu sosyal etkileşimleri teşvik edebileceği (Ashbullby ve ark., 2013) öne sürülmüştür. Kentsel mavi alan, ısı adaları gibi olumsuz çevresel etkilerini de azaltabilir (Völker ve ark., 2013; Smith ve ark., 2021).

Yıldızcı (2000), kentsel peyzaj tasarımı kapsamında düzenlenen yeşil alanları; etki alanları ve işlevlerine göre kent düzeyinde, mahalle düzeyinde, komşuluk düzeyinde ve bina düzeyinde incelemenin mümkün olduğunu ifade etmiştir (Hindistan, 2006). Avlu tasarımları da bina düzeyinde düzenlenen peyzaj tasarımlarından biridir.

Avlular; bina kütleleri veya yüksek duvarlarla çevrili, sokağın tozundan gürültüsünden korunaklı, mahremiyet ve iklimsel konfor koşullarının sağlandığı, kültürel, sosyal ve psikolojik değerler etkisiyle oluşturulan yaşam mekânlarıdır (Hindistan, 2006). Genel anlamda avlular, yerleşim bölgelerinde sokakların genişleyip, nefes aldıkları küçük alanlar veya büyük yapı komplekslerinin orta boşlukları olarak tanımlanabilmekte; rüzgârlara kapalı, güneşlenme olanağı olan mekânlardır ve hayatın canlı olduğu küçük açık mekân birimleri olarak avluların daha insancıl boyutlara sahip oldukları belirtilmektedir (Şahinler, 1984; Özdoğan, 2002; Yoldaş, 2010).

Avluların tarihsel gelişimine baktığımızda erken dönem örneklerine ilk önce Mezopotamya konutlarında daha sonrasında Mısır'da mezar tapınaklarında rastlanılmıştır (Özköse, 1995; Dayı, 2021). Günümüze ulaşan ilk avlulu konutların izleri ise Hitit dönemine dayanmaktadır (Tuncer, 1980; Dayı, 2021). Klasik dönemde ilk örnekler Yunan avluları iken orta çağ örneklerinde ise Bizans dönemine ait avlular ilk örnekler olmuştur (Özköse, 1995; Dayı, 2021). Bu tarihsel süreçte avlular konutlar, hamamlar, mezarlar, saraylar, şatolar, manastırlar, tapınaklar gibi farklı alanlarda kurgulanmıştır.

Günümüzde ise avlular; konutlar başta olmak üzere, hastaneler, alış-veriş merkezleri, eğitim yapıları, oteller vb. gibi alanlarda tasarlanmaktadır. Ancak bina kütleleri arasında kalan bu alanlar kimi zaman tanımsız boşluklar olarak kalmaktadır. Halbuki bu alanlar tanımlı hale getirilerek hem kullanıcılarına rekreasyonel fırsatlar sunacak hem de kentlerin yeşil ve mavi altyapı sistemlerine destek sağlayacaktır. Bu çalışmada bu boşluğun tanımlı hale getirilmesi, bireyler için sosyal ve kültürel açık mekân olması ve bireylerin yapı kütleleri arasında sıkışıp kalmayacağı, doğayla temas kurabileceği bir yaşam mekânı kurgusuna dönüştürülmesi amacıyla Artvin Çoruh Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü öğrencileri ile bir peyzaj tasarım süreci yürütülmüştür.

MATERYAL ve YÖNTEM:

Tasarım, yaratıcılık düşüncesine dayanan, rutin olmayan, tanımlanmış, açık uçlu problem çözme etkinliğidir (Bonnardel, 2000) ve çok yönlü düşünmeyi, farklı nesnelere-kavramlar arasında bağ kurabilmeyi gerektiren bir aktivitedir (Yılmaz ve ark., 2018). Tasarım insanın zihninde tasarlama ile başlayan ve ürünle sonuçlanan bir süreçtir. Bu süreç sonucunda özgün, estetik ve fonksiyonel bir ürün ortaya koyabilmek önem arz etmektedir (Acar ve Bekar, 2017).

Artvin Çoruh Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü üçüncü yarıyılında verilen İç Avlular ve Kış Bahçeleri dersinin amacı; konutlar, alışveriş merkezleri ve diğer bina türlerinin avluları ve iç avluları, kış bahçeleri ve işlevleri hakkında öğrencileri bilgilendirmek, farklı işlevlerdeki binaların iç avluları ve kış bahçelerinin tasarım sürecini öğretmektir. Ders, uygulamalı bir ders olmamasına karşın 14 haftalık ders programının 8 haftasında kavramsal bilgiler öğrencilere aktarılmış ve son 6 haftalık bölümünde ise öğrendikleri bilgileri pekiştirmeleri amacıyla bir problem tanımlanmış ve bu tanımlanan probleme yönelik tasarım çözümleri üretmeleri beklenmiştir.

Ders kapsamında Artvin Çoruh Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Peyzaj Mimarlığı 2. sınıf öğrencilerine İç Avlular ve Kış Bahçeleri dersi kapsamında tanımsız bir boşluk verilmiş ve bu alanı yaşanılabilir kılmaları istenmiştir. Bu çalışmada insan ihtiyaçlarının karşılanabileceği hem estetik hem de fonksiyonel bir avlu tasarımı gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın problemi; "size verilen yapı kompleksi arasında kalan 25x40 cm'lik alanda tanımlı ve yaşanılabilir bir avlu tasarımı gerçekleştiriniz" şeklinde ifade edilmiştir. Öğrencilerin öncelikle yapı kompleksinin niteliğini belirlemesi (konut, kafe, galeri, alış-veriş merkezi vb.) ve bu doğrultuda ihtiyaç listesi oluşturmaları istenmiştir. İhtiyaç-etkinlik-mekân kurgusunda bir mekân örgütlenmesi ortaya çıkarmaları da beklenmiştir. Dersi alan 25 öğrenci ile 6 haftalık süreçte stüdyo ortamında yüz yüze kritikler gerçekleştirilmiş, eskizlerini bu kritikler üzerinden geliştirmeleri ve ikinci boyutta olgunlaşan tasarımların üçüncü boyuta (maket) aktararak teslim edilmesi ve ayrıca proje gelişim süreçlerini ve kullandıkları tasarım öğeleri ve ilkelerini anlattıkları rapor hazırlamaları da istenmiştir.

Çalışmada farklı konseptler doğrultusunda tasarlanmış özgün tasarım ürünlerinden 5 adedi ele alınmıştır. Ayrıca çalışmada tasarımda en çok kullanılan öğe ve ilkeler tespit edilmiş ve tasarımlarda en fazla tasarlanan mekân kurguları (aktif-pasif) da belirlenmiştir.

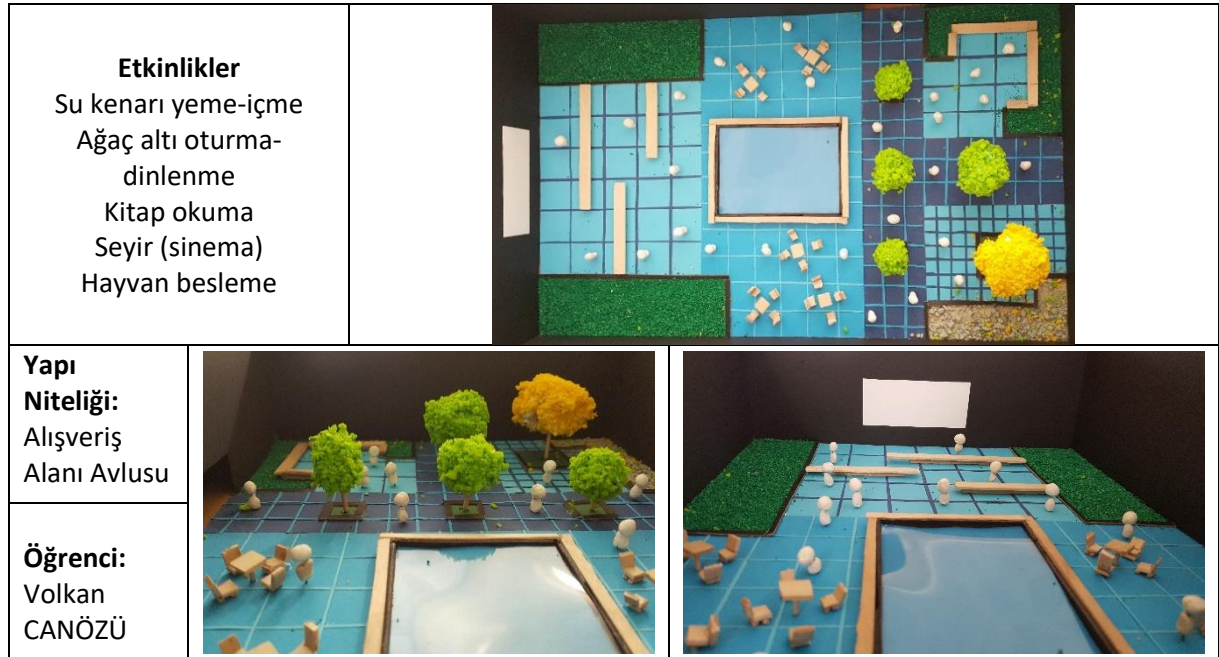
BULGULAR:

Öğrencilerin yaptığı çalışmalar sonucunda yapı kompleksinin niteliği açısından; büyük bir çoğunluğunun (16 öğrenci) birkaç konut avlusu, 3 öğrencinin eğitim (üniversite) yapısı avlusu, 2 öğrencinin butik otel avlusu, 1 öğrencinin spor kulübü avlusu, 1 öğrencinin sanat atölyesinin avlusu, 1 öğrencinin küçük bir alışveriş alanının avlusu ve 1 öğrencinin de hastane avlusu tasarımına yönelik alternatifler ürettiği belirlenmiştir.

Bu çalışmalardan farklı yapı niteliğini temsil edecek tasarımlardan daha iyi olanları seçilerek çalışma kapsamında 5 adedi detaylı olarak değerlendirilmiştir.

Avlular kimi zaman dinamik günlük yaşama durağanlık getiren kimi zamanda monoton hayata içerisindeki etkinliklerle dinamiklik kazandıran mekanlar barındırmaktadır. Öğrencilerin çalışmalarında bazı mekanları hareketlilik ve enerjinin çok olduğu aktif mekanlar, bazı mekanları ise sessizlik ve sakinliğin hâkim olduğu bireylerin kendi ile baş başa kalabileceği pasif mekanlar olarak tasarladıkları görülmüştür.

1 no'lu çalışmada öğrenci, konseptini küçük bir alış-veriş alanının avlusu olarak belirlemiştir. Belirlediği avlu yapısına ilişkin ihtiyaç-etkinlik-mekân konsepti doğrultusunda mekân örgütlenmeleri ortaya çıkarmıştır. Çalışma alanını gece ve gündüz farklı kullanımlara hizmet edecek şekilde tasarlamıştır. Yapı kompleksi arasında küçük bir alan olsa bile alana mavi ve yeşil alt yapı öğelerini getirerek bireylere farklı kullanım fırsatları sunmuştur. Mavi alt yapı öğesi olan su öğesi etrafında hem alışveriş merkezi çalışanlarının hem de ziyaretçilerin faydalanabileceği sabit ve hareketli donatıların yer aldığı oturma-dinlenme ve yeme-içme alanları tasarlamıştır. Bu alanda suyun hem estetik (görsel) hem fonksiyonel (mikro klima etkisi) hem de psikolojik (ses) özelliğinden faydalanılmıştır. Ayrıca alana yeşil alt yapı öğeleri olarak meyve ağaçları ve çim alanlar eklenmiş ve floranın olduğu alanda faunanın da olacağını varsayılarak insanların hem diğer insanlarla hem de hayvanlarla etkileşime geçmesi sağlanmıştır. Kullanılan bitkilerin hem gölgesinden hem de meyvesinden bireylerin faydalanmasına imkân tanınmıştır. Yine bireylerin yoğun tempodan kaçıp kendilerini dinleyebileceği ve kitap-gazete okuyabileceği bir mekân da kurgulanmıştır. Gündüz oturma-dinlenme etkinliğine imkân tanıyan mekânın gece de açık hava sineması olarak kullanımına imkan tanınmıştır (Şekil 1).

Şekil 1. Alış-veriş avlusu olarak tasarlanan öğrenci çalışması

2 no'lu çalışmada öğrenci, konseptini birkaç konut avlusu olarak belirlemiştir. Mekân örgütlenmelerini konsepti doğrultusunda belirlediği ihtiyaç-etkinlik-mekân kurgusunda ortaya çıkarmıştır. Avlusunu bireylerin çevresel faktörlerden etkilenmeyeceği güvenli bir ortam içerisinde etkinliklerini gerçekleştirebileceği dinamik mekanlar olarak tasarlamıştır. Komşuluk ilişkilerini geliştirmek amacıyla yeme-içme alanları, toplantı-gösteri alanı ve çocuk oyun alanı tasarlamıştır. Ayrıca çalışma alanı içerisinde bir açık kütüphane de kurgulamıştır. Kütüphanede ses faktörünü elimine edebilmek için de bir bölümünü duvarla kapatmış, diğer kısımda su ögesi kurgulayarak suyun sesiyle gürültü kontrolünü sağlamaya çalışmıştır. Yine avlu içerisinde yeşil alanlar da kurgulayarak bireylerin doğayla etkileşimlerini de sağlamaya çalışmıştır. Toplantı-gösteri alanı olarak tasarladığı bölümde yine açık hava sineması olarak da kullanılabilir (Şekil 2).

Şekil 2. Birkaç konut avlusu olarak tasarlanan öğrenci çalışması

3 no'lu çalışmada öğrenci, konseptini kulüp avlusu olarak belirlemiştir. Belirlediği avlu yapısına ilişkin ihtiyaç-etkinlik-mekân konsepti doğrultusunda mekân örgütlenmeleri ortaya çıkarmıştır. Çalışma alanı içerisinde kot farklılıkları kurgulayarak mekân ayrımlarını gerçekleştirmiştir. Bireylerin yüzme, güneşlenme, yeme-içme, kitap okuma ve oturma-dinlenme etkinliklerini gerçekleştirebileceği hem aktif hem de pasif etkinliklere çalışmasında yer vermiştir. Tasarımında suyu serinleme amacıyla kullanmış, bireylerin yüzüp enerjisini attıktan sonra güneşlenmeleri için bir alan tasarlamıştır. Güneşlenme alanında mahremiyeti canlı bir çit duvarı tasarlayarak sağlamıştır. Ayrıca temiz havada yeme-içme eylemlerini gerçekleştirebilecekleri bir mekân ve negatif enerjilerini yeşile basarak atabilecekleri bir yeşil tepe de tasarlamıştır. Yine kot farkı oluşturarak hem suyu izleyebilecekleri hem de gürültünün belirli bir oranda absorbe edilebileceği dış mekânda açık bir kütüphane de kurgulamıştır (Şekil 3).

<p>Etkinlikler Yeme-içme Yüzme ve güneşlenme Kitap okuma Seyir</p>		
<p>Yapı Niteliği: Kulüp Avlusu</p>		
<p>Öğrenci: Canan KOÇLUĞ</p>		

Şekil 3. Kulüp avlusu olarak tasarlanan öğrenci çalışması

4 no'lu çalışmada öğrenci, konseptini butik otel avlusu olarak belirlemiştir. Mekân örgütlenmelerini konsepti doğrultusunda belirlediği ihtiyaç-etkinlik-mekan kurgusunda ortaya çıkarmıştır. Otel avlusunu; bireylerin sessiz, sakin bir ortamda olumsuz çevre koşullarından arındığı, yeşil ve mavi içinde kendini yenileyebildiği bir alan olarak tasarlamıştır. Mavi altyapı ögesi olan suyun estetik, işlevsel (serinletici) ve işitsel özelliğinden faydalanılmıştır. Yeşil altyapı öğelerinin de hem estetik hem de fonksiyonel özelliğinden yararlanılmıştır. Alan içerisinde kot farklılıkları oluşturularak alana dinamizm kazandırılmaya çalışılmıştır. Kot farklılıklarından kaynaklı oluşan kısımlarda yüzme havuzu ve kaya bahçesi kurgulanarak hem estetik hem de fonksiyonel çözümler üretilmiştir. Alan içerisinde kurgulanan su duvarının hemen yakınında yer alan ağaçlar arasına hamak yerleştirilerek bireylerin hem suyun sesinden faydalanması hem de ağaçların gölgesinden faydalanarak kendilerini doğada hissetmeleri istenmiştir. Yine alan içerisinde yeme-içme alanı, su kenarı oturma alanı ve ateş çukuru etrafında oturma oturma-dinlenme alanı tasarlanmıştır (Şekil 4).

<p>Etkinlikler Yeme-içme Yüzme ve güneşlenme Dinlenme-sohbet Seyir</p>		
<p>Yapı Niteliği: Butik Otel Avlusu</p>		
<p>Öğrenci: Melike KAYCI</p>		

Şekil 4. Butik otel avlusu olarak tasarlanan öğrenci çalışması

5 no'lu çalışmada öğrenci, konseptini eğitim yapısı avlusu olarak belirlemiştir. Belirlediği avlu yapısına ilişkin ihtiyaç-etkinlik-mekân konsepti doğrultusunda mekân örgütlenmeleri ortaya çıkarmıştır. Avlusunu sessiz kütüphane konseptiyle oluşturmuştur. Öğrencilere kampüsün sesli, dinamik ve renkli hayatından çıkıp yeşilin ve mavinin birleşiminden meydana gelen sessiz bir ortamda araştırmaya ve ders çalışmaya teşvik eden bir mekân tasarlamıştır. Alanda öğrencilerin araştırma yaparken veya ders çalışırken temel ihtiyaçlarının karşılandığı bir satış birimi kurgulanmıştır. Kütüphanede araştırma yaptıktan sonra öğrencilerin okuma eylemlerini gerçekleştirebilecekleri hareketli ve sabit donatıların yer aldığı oturma birimleri ve basamaklar tasarlanmıştır. Alanın ortasında su ögesine yer verilmiş ve suyun estetik ve psikolojik özelliğinden faydalanılması sağlanmıştır. Alanda ağaç altı oturma birimleri de tasarlanmış, yeşilin olduğu yerde faunanın da olacağı varsayımıyla öğrencilerin doğayla temasına da imkân tanınmıştır.

<p>Etkinlikler Kitap okuma Oturma-dinlenme Seyir-sohbet</p>		
<p>Yapı Niteliği: Eğitim Yapısı Avlusu</p>		
<p>Öğrenci: Dilan AKIN</p>		

Şekil 5. Eğitim yapısı avlusu olarak tasarlanan öğrenci çalışması

Dersi alan tüm öğrencilere sonuç ürününün tasarımı sürecinde kullandıkları tasarım öğeleri ve ilkeleri sorulmuştur. Acar ve Bekar (2017) temel tasarım ilkelerinin, insanların ihtiyaç ve istekleri için tasarlanacak açık alanlarda farklı etkinliklere fırsat sunan mekanları kurgularken önemli bir rehber olduğunu ve bu ilkelerin hem farklı mekanların yan yana getirilmesinde hem de her bir mekânın kendi fonksiyonuna uygun şekilde tasarlanmasında gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. Güneroğlu ve Bekar (2020) bitkilerin renk, form, doku özellikleri ile mekanlara dinamizm kazandırdığını, Sarı ve Karaşah (2018) bitkilerin bu özelliklerinin yanı sıra koku, mevsimsel renklenme, zamansal değişim gibi özellikleri ile insanların duyarına hitap ederek dış mekânlardan hoşnut olmalarına katkı sağladığını belirtmişlerdir. Yapılan çalışmada öğrencilerin tasarladıkları mekanlarda bitkileri hem estetik hem işlevsel hem de ekolojik amaçlı kullandıkları görülmektedir. Öğrencilerin mekân kurguları oluştururken en çok kullandıkları tasarım ögesinin renk olduğu (22 öğrenci), ilkelerinin ise egemenlik – birlik – denge (21 öğrenci) ilkeleri, bunu sırasıyla uyum (15 öğrenci), oran-orantı (5 öğrenci) ve zıtlık (5 öğrenci) ilkelerinin takip ettiği tespit edilmiştir.

Stüdyo ortamında birebir kritiklerle gerçekleştirilen tasarımın eğitiminin daha başarılı olduğu çalışmalarda (Onur ve Zorlu, 2017; Bulhaz ve Bulhaz, 2019) ifade edilmiştir. Bu çalışmada öğrencilerle stüdyo ortamında birebir kritikler verilerek başarılı sonuçlar elde edilmiştir. Bu stüdyo ortamında öğrenciler hem arkadaşlarına verilen kritikleri dinleyerek çıkarımlar yapma şansı bulmuşlardır hem de kendilerine verilen kritikleri düzelterek tekrar kritik almış ve tasarımlarının gelişmesini sağlamışlardır.

Yeşilin yanı sıra su ögesinin de önemli bir mekân bileşeni olması nedeniyle öğrencilere verilen kritiklerde mekân kurguları bağlamında, tasarımlarında yeşil ve mavi altyapı öğelerine mutlaka yer vermesi sağlanmıştır. Bu yeşil altyapı öğeleri kimi tasarımlarda pasif yeşil mekanlar (kaya bahçesi, gül bahçesi, çim) olarak tasarlansa da birçoğunda aktif yeşil mekanlar (bitki yetiştirme alanı, oturma alanı, seyir alanı) olarak tasarlandığı görülmüştür. Pasif mekanlar olarak insanların psikolojik açıdan rahatlaması sağlanırken aktif yeşil mekânlar olarak da bireylerin doğayla temas etmesine ve fiziksel açıdan da etkinlikler gerçekleştirmesine imkân tanınmıştır. Mavi altyapı ögesi olarak kimi öğrenciler suyla temas imkânı sağlarken kimi öğrencilerde sadece görsel ve işitsel açıdan bireylerin su ögesinden faydalanmasına imkân tanımışlardır. Belirledikleri yapı niteliği ve kullanıcı profili ihtiyaçları doğrultusunda belirledikleri mekân kurgularının kiminde kentsel hareketliliğe durağanlık katan kiminde ise durağanlığı harekete geçiren mekanlar olduğu tespit edilmiştir. Açık kütüphane, oturma-dinlenme alanının ve yeme-içme alanının konseptler farklı olsa tasarımlardaki ortak mekân kurgusu olduğu belirlenmiştir.

SONUÇ:

İnsanlar; çeşitli etkinlikler gerçekleştirdikleri mekânlarla psikolojik ve fiziksel bir iletişim halindedir. Günümüzde maalesef gri altyapıların baskın olmaya başladığı kentlerimizde bu iletişimin sürekliliğini sağlayabilmek için bireylerin hoşnut kalabileceği, kaliteli ve yaşanabilir mekân kurgularının oluşturulması önem taşımaktadır. Bu mekân kurguları içerisinde yeşil ve mavi altyapı öğelerine yer verilmesi bireylerin mental ve fiziksel sağlığının iyileştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Avlular da kentsel alanlarda daha izole yaşam imkânı sağlayan, temiz hava, güvenli ortam sunan, içerisinde barındırdığı etkinlikler dolayısıyla bireylere sosyalleşme ortamı sunan peyzaj tasarım alanlarıdır. Bu çalışmada da İç Avlular ve Kış Bahçeleri dersi kapsamında öğrencilerin farklı konseptler doğrultusunda ürettiği avlu peyzaj tasarımları değerlendirilmiştir. Avlu peyzaj tasarımlarında ihtiyaç - etkinlik - mekân konsepti doğrultusunda ürettikleri etkinlik mekanları değerlendirilmiş, mekân örgütlenmeleri ortaya çıkarırken kullandıkları temel tasarım öğeleri ve ilkeleri sorgulanmıştır. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun birkaç konut avlusunun, daha sonra sırasıyla eğitim yapısı avlusunun, butik otel avlusunun, spor kulübü avlusunun, sanat atölyesinin avlusunun, küçük bir alışveriş alanının avlusunun ve hastane avlusunun peyzaj tasarımına yönelik tasarımlar yaptığı görülmüştür. Öğrencilerin mekân kurgularını oluştururken en çok kullandığı tasarım ögesinin renk olduğu, temel tasarım ilkelerinin ise egemenlik – birlik – denge, uyum, oran – orantı, zıtlık şeklinde sıralandığı tespit edilmiştir.

Teorik dersler kapsamında anlatılan kavramların uygulamalarla pekiştirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada da öğrencilerin derste öğrendikleri kavramları pekiştirmesi amacıyla bir avlu peyzaj tasarımı yapmaları istenmiş ve tanımsız bir boşluğu nasıl tanımlı hale getirebileceklerine ilişkin yönlendirmelerde bulunmuş ve farklı konseptler doğrultusunda mekân örgütlenmeleri ortaya çıkarmaları sağlanmıştır. Böylece öğrenciler gelecekte meslek hayatlarında böyle tanımsız boşluklarla karşılaştıklarında nasıl çözümler üretebileceklerine ilişkin deneyim elde etmişlerdir. Ayrıca bu çalışmada üretilen tasarım ürünlerinin peyzaj mimarlığı öğrencileri için farklı işlevlerdeki avluların tasarımı noktasında bir referans olacağı düşünülmektedir.

Kentsel alanlarda insan-doğa ilişkisinin sürdürülebilmesi için etkili tasarım yaklaşımlarından biri olan biyofilik tasarım yaklaşımının benimsenmesi önem arz etmektedir. Böylece yeşil ve mavi altyapı öğelerine yer verilerek kentsel alanlarda bile insanların kendini doğanın bir parçası gibi hissetmeleri sağlanmalıdır. Küçük alanlarda da bu yaklaşımlar benimsenerek hem kent ekosistemine hem kentlilere farklı ekosistem hizmetlerinin sunulması sağlanmalıdır.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazar herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

Finansal Destek: Bu çalışma için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

KAYNAKÇA:

- Acar, H., Bekar, M. (2017). Peyzaj Mimarlığı Eğitiminde Bir Stüdyo Çalışması: Kıyı Alanı Peyzaj Tasarım Projesi. MEGARON 12(2), 329-342. DOI:10.5505/megaron.2017.65265.
- Akpınar, A. (2016). How is Quality of Urban Green Spaces Associated with Physical Activity and Health? Urban Forestry and Urban Greening 16, 76–83. DOI:10.1016/j.ufug.2016.01.011.
- Arnberger, A., Eder, R. (2012). The Influence of Green Space on Community Attachment of Urban and Suburban Residents. Urban Forestry and Urban Greening 11(1), 41–49. DOI:10.1016/j.ufug.2011.11.003.
- Arnberger, A., Eder, R. (2015). Are Urban Visitors' General Preferences for Green-Spaces Similar to Their Preferences When Seeking Stress Relief? Urban Forestry and Urban Greening 14(4), 872–882. DOI:10.1016/j.ufug.2015.07.005.
- Ashbullby, K.J., Pahl, S., Webley, P., White, M.P. (2013). The Beach as A Setting For Families' Health Promotion: A Qualitative Study with Parents and Children Living in Coastal Regions in Southwest England. Health and Place 23, 138-147. DOI:10.1016/j.healthplace.2013.06.005.
- Bjerke, T., Østdahl, T., Thrane, C., Strumse, E. (2006). Vegetation Density of Urban Parks and Perceived Appropriateness for Recreation. Urban Forestry and Urban Greening 5(1), 35–44. DOI:10.1016/j.ufug.2006.01.006.
- Bolund, P., Hunhammar, S. (1999). Ecosystem Services in Urban Areas. Ecological Economic 29(2), 293–301. DOI:10.1016/S0921-8009(99)00013-0.
- Bonnardel, N. (2000). Towards Understanding and Supporting Creativity in Design: Analogies in A Constrained Cognitive Environment. Knowledge-Based Systems 13(7-8), 505-513. DOI:10.1016/S0950-7051(00)00067-8.
- Bulhaz, Ç., Bulhaz, B. (2019). Tasarım Eğitiminde Stüdyo ve Eleştiri Kültürü. Online Journal of Art and Design 7(5), (Special Issue), 244-259.
- Dang, H., Li, J. (2021). The Integration of Urban Streetscapes Provides the Possibility to Fully Quantify the Ecological Landscape of Urban Green Spaces: A Case Study of Xi'an City. Ecological Indicators 133, 108388. DOI:10.1016/j.ecolind.2021.108388.
- Dayı, G. (2021). *Kentsel Dokuda Avlu Kullanımının Malatya Kenti Örneğinde İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi*, İnönü Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Fink, G. (2016). *Stress: Concepts, Cognition, Emotion, and Behavior: Handbook of Stress Series, Volume 1*. Elsevier Science, USA.

- Garrett, J.K., Clitherow, T.J., White, M.P., Wheeler, B.W., Fleming, L.E. (2019). Coastal Proximity and Mental Health among Urban Adults in England: The Moderating Effect of Household Income. *Health Place* 59, 102200. DOI:10.1016/j.healthplace.2019.102200.
- Garrett, J.K., White, M.P., Elliott, L.R., Wheeler, B.W., Fleming, L.E. (2020). Urban Nature and Physical Activity: Investigating Associations Using Self-Reported and Accelerometer Data and The Role of Household Income. *Environmental Research* 190, 109899. DOI: 10.1016/j.envres.2020.109899.
- Gunnarsson, B., Knez, I., Hedblom, M., Sang, Å.O. (2017). Effects of Biodiversity and Environment-Related Attitude on Perception of Urban Green Space. *Urban Ecosystems* 20(1), 37–49. DOI:10.1007/s11252-016-0581-x.
- Güneroğlu, N., Bekar, M. (2020). Tasarım Sürecinin Bitkisel ve Yapısal Katman Dâhilinde Çözülmesi. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi* 22(1), 9-21. DOI:10.24011/barofd.632743.
- Hammit, W.E. (2002). Urban Forests and Parks as Privacy Refuges. *Journal of Arboriculture* 28(1), 19–26. DOI:10.48044/jauf.2002.003.
- Hindistan, A. (2006). *Avluların Peyzaj Tasarım Kriterleri Yönünden Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Kaplan, R., Kaplan, S. (1989). *The Experience of Nature: A Psychological Perspective*. Cambridge University Press, New York.
- Kim, H., Shoji, Y., Tsuge, T., Aikoh, T., Kuriyama, K. (2021). Understanding Recreation Demands and Visitor Characteristics of Urban Green Spaces: A Use of the Zero-Inflated Negative Binomial Model. *Urban Forestry and Urban Greening* 65, 127332. DOI:10.1016/j.ufug.2021.127332.
- Maury-Mora, M., Gomez-Villarino, M.T., Varela-Martínez, C. (2022). Urban Green Spaces and Stress during COVID-19 Lockdown: A Case Study for the City of Madrid. *Urban Forestry and Urban Greening* 69, 127492. DOI:10.1016/j.ufug.2022.127492.
- Mytton, O.T., Townsend, N., Rutter, H., Foster, C. (2012). Green Space and Physical Activity: An Observational Study Using Health Survey for England Data. *Health Place* 18(5), 1034–1041. DOI:10.1016/j.healthplace.2012.06.003.
- Oğuz, D., Çakıcı, I., Sevimli G., Özgür, Ş. (2010). Yaşlı Bakım Evlerinde Dış Mekân Tasarımı. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi* 1, 23-33.
- Onur, D., Zorlu, T. (2017). Tasarım Stüdyolarında Uygulanan Eğitim Metotları ve Yaratıcılık İlişkisi. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication – TOJDAC* 7(4), 542-555. DOI:10.7456/10704100/002.
- Özdoğan, H. (2002). *Türkiye’de Meydanlar. Doktora Tezi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Özköse, A. (1995). *Avluların Tarihsel Süreç İçindeki Evrimi. Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Pasanen, T.P., White, M.P., Wheeler, B.W., Garrett, J.K., Elliott, L.R. (2019). Neighbourhood Blue Space, Health and Wellbeing: The Mediating Role of Different Types of Physical Activity. *Environment International* 131, 105016. DOI:10.1016/j.envint.2019.105016.

- Sarı, D., Karaşah, B. (2018). Bitkilendirme Tasarımı Öğeleri, İlkeleri ve Yaklaşımlarının Peyzaj Tasarımı Uygulamalarında Tercih Edilirliği Üzerine Bir Araştırma. *MEGARON* 13(3), 470-479. DOI: 10.5505/MEGARON.2018.29981.
- Smith, N., Georgiou, M., King, A.C., Tiegies, Z., Webb, S., Chastin, S. (2021). Urban Blue Spaces and Human Health: A Systematic Review and Meta-Analysis of Quantitative Studies. *Cities* 119, 103413. DOI:10.1016/j.cities.2021.103413.
- Stadler, J., Kabisch, N., Korn, H. (2017). *Nature-Based Solutions to Climate Change Adaptation in Urban Areas: Linkages between Science, Policy and Practice*. Springer Nature, Switzerland.
- Şahinler, O. (1984). *İç Dış Mekân Bütünleşmesinde Psikolojik Ortam, Makro Mekandan Mikro Mekana Kadar Oluşum; Meydanlar, Avlular ve Sokaklar*. Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Bölümü, Yayın No:4, İstanbul.
- Tiegies, Z., Georgiou, M., Smith, N., Morison, G., Chastin, S. (2022). Investigating the Association Between Regeneration of Urban Blue Spaces and Risk of Incident Chronic Health Conditions Stratified by Neighbourhood Deprivation: A Population-Based Retrospective Study, 2000–2018. *International Journal of Hygiene and Environmental Health* 240, 113923. DOI:10.1016/j.ijheh.2022.113923.
- Tuncer, O.C. (1980). *Mimarlık Tarihi I ve II*. ADMMA Yayını, Ankara.
- Tzoulas, K., Korpela, K., Venn, S., Yli-Pelkonen, V., Ka'zmierczak, A., Niemela, J., James, P. (2007). Promoting Ecosystem and Human Health in Urban Areas Using Green Infrastructure: A Literature Review. *Landscape and Urban Planning* 81(3), 167–178. DOI:10.1016/j.landurbplan.2007.02.001.
- Van den Bosch, M., Sang, O. (2017). Urban Natural Environments as Nature-Based Solutions for Improved Public Health – A Systematic Review of Reviews. *Environmental Research* 158, 373-384. DOI:10.1016/j.envres.2017.05.040.
- Völker, S., Kistemann, T. (2013). “I’m Always Entirely Happy When I’m Here!” Urban Blue Enhancing Human Health And Well-Being in Cologne And Düsseldorf, Germany. *Social Science and Medicine* 78, 113-124. DOI:10.1016/j.socscimed.2012.09.047.
- Völker, S., Baumeister, H., Classen, T., Hornberg, C., Kistemann, T. (2013). Evidence for the Temperature-Mitigating Capacity of Urban Blue Space- A Health Geographic Perspective. *Erdkunde* 67, 355–371. DOI:10.3112/erdkunde.2013.04.05.
- Yıldızci, A.C. (2000). *Kentsel Peyzaj Planlama Ders Notu*. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, İstanbul.
- Yılmaz, S., Düzenli, T., Çiğdem, A. (2018). Peyzaj Tasarım Eğitiminde Bir Biçim Arama Yöntemi: Doğadan Esinlenme. *Journal of History Culture and Art Research* 7(2), 376-389. DOI:10.7596/taksad.v7i2.1427.
- Yoldaş, E. (2010). *Kentsel Avluların Değişen Anlam ve Biçimleriyle İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- White, M. P., Pahl, S., Ashbullby, K., Herbert, S., Depledge, M. H. (2013). Feelings of Restoration from Recent Nature Visits. *Journal of Environmental Psychology* 35, 40–51. DOI:10.1016/j.jenvp.2013.04.002.

World Health Organisation, 2016. *Urban Green Spaces and Health: a Review of Evidence*. Retrieved from <https://www.euro.who.int/data/assets/pdf/file/0005/321971/Urban-green-spaces-and-health-review-evidence.pdf>.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem:

Artvin Çoruh University Faculty of Art and Design Landscape Architecture 2nd year students were given an undefined space within the scope of Inner Courtyards and Winter Gardens course, and they were asked to make this area liveable. The purpose of the study was to design an aesthetic and functional courtyard where human needs can be met.

Research Questions:

Courtyards sometimes remain as undefined spaces between building blocks. Questions of the study:

How can this space be defined, turned into a social and cultural open space for individuals, and a living space where individuals cannot be trapped between building blocks and can contact nature?

Literature Review:

Design is a non-routine, defined, open-ended problem-solving activity based on the idea of creativity (Bonnardel, 2000) and an activity that requires multidimensional thinking and connecting different objects-concepts (Yılmaz et al., 2018). It has been stated in the studies (Onur and Zorlu, 2017; Bulhaz and Bulhaz, 2019) that the design education is carried out with one-to-one critiques in studios, is more successful. Courtyards are landscape design areas that provide a more isolated life in urban areas, provide clean air and a safe environment, and provide an environment for individuals to socialize due to the activities they contain. Nowadays, courtyards designed in areas such as especially residences, hospitals, shopping centres, educational buildings, hotels, etc.

The purpose of the literature review was to reveal the development the historical process and definition of courtyards. Within the scope of the study, is aimed to carry out a landscape design process at the courtyard level, which will relieve the stress expressed as the “21st Century Epidemic” and support the green and blue infrastructure systems of the cities.

Methodology:

Within the scope of the study, a problem was given to the students. The problem of the study is designing a defined and liveable courtyard in the 25x40 cm area between the building complex given to you. First of all, the students were asked to determine the quality of the building complex (housing, cafe, gallery, shopping center, etc.) and to create a needs list accordingly. Face-to-face critiques were carried out in the studio with 25 students who took the course in a 6-week period, and they were asked to develop their sketches on these critiques and to submit the designs that matured in the second dimension to the third dimension (model), and also to prepare a report describing the project development processes and the design elements and principles they used. In the study, 5 of the original design products designed in line with different concepts were discussed. In addition, the most used elements and principles in design were determined and the most designed spaces (active or passive) were also determined.

Results and Conclusions:

In this study, courtyard landscape designs produced by students in line with different concepts within the scope of Inner Courtyards and Winter Gardens course were evaluated. The produced spaces in line with the concept of need-activity-space in courtyard landscape designs were evaluated, and the basic design elements and principles they used while creating space organizations were questioned. It was seen that the majority of the students made designs for the landscape design of a few residential courtyards, followed by the

educational structure courtyard, the boutique hotel courtyard, the sports club courtyard, the art workshop courtyard, a small shopping area courtyard and the hospital courtyard. It has been determined that the most used design element by the students while creating their space is colour, and the basic design principles are listed as dominance - unity - balance, harmony, proportion - proportion and contrast. In the study, students were provided with experience on how to produce solutions when they encounter such undefined gaps in their professional lives in the future. In addition, it is thought that the design products produced in this study will be a reference for landscape architecture students in the courtyards design with different functions.

It is important to adopt the biophilic design approach, which is one of the effective design approaches, in order to maintain the human-nature relationship in urban areas. Thus, people should feel like a part of nature by including green and blue infrastructure elements even in urban areas. Even in small areas, these approaches should be adopted, and different ecosystem services should be provided to both the urban ecosystem and the citizens.